ny široce rozvětvené. Větve silné, oblé, lysé, červenavě šedé, starší světle šedé až hnědošedé s lístkovitě se odlupující borkou a s vyniklými lenticelami a listovými jizvami. Listy krátce řapíkaté, čepel vejčitá, široce vejčitá až obvejčitá, 5–15 cm dl., na konci špičatá nebo krátce zašpičatělá, na bázi zaokrouhlená až zúžená, silná, okraj hrubě pilovitý s tupými trojúhelníkovitými zuby, lysá, na svrchní straně leskle svěže zelená; řapík 1–3 cm dl. Květy v chocholících plochých nebo polokulovitých, u jalových forem kulovitých (15–20 cm v průměru), stopkaté, bledě modré, růžové až růžově červené, řidčeji bílé. Semeník polospodní. Tobolka na vrcholu kuželovitá, kališní lem obepíná tobolku uprostřed nebo v hor. třetině. VII–IX (–X). Ff.

Poznámka 1: Květy mění barvu podle půdní reakce – v alkalických půdách jsou růžové, v kyselých namodralé.

$2n = 36$ (extra fines)

H. macrophylla pochází z Japonska, kde, podobně jako v Číně, byla pěstována od dávných dob. Do Evropy přivezena v 18. století, do Čech na začátku 19. století. U nás se pěstuje ve vyšlechtěných kultivarech v zahradách a parcích (např. f. *otaksa* SIEB. et ZUCC. s velkým květenstvím jalových květů), mnohem více ve sklenících. V létě je možno ji pěstovat v zástinu i v truhlících.

Poznámka 2: Vzácněji se ještě pěstuje *Hydrangea paniculata* SIEB., hortenzie latnatá (Čína, Japonsko), vysoký keř s bohatou jehlancovitou latou velkých bílých květů a *Hydrangea petiolaris* SIEB. et ZUCC., hortenzie popínavá (Japonsko), popínavý keř s široce srdčitými listy a bílými květy.

81. *Philadelphaceae* D. DON – pustorylovité*)

Lit.: ENGLER A. (1930): Saxifragaceae Unterfam. XII. Hydrangeoideae – Philadelpheae. In: ENGLER A., PRANTL K. et HARMS H., Die natürlichen Pflanzenfamilien, ed. 2, 18a: 190–200. Leipzig. – HUTCHINSON J. (1959): The families of flowering plants, ed. 2, 1: 159–161. Oxford.

Keře nebo polokeře, často se vstřícnými větvemi, vz. nízké stromy. Odění na vegetativních i generativních orgánech většinou z hvězdicovitých chlupů. Listy vstřícné nebo přeslenité, zpravidla zubaté; bez palistů. Květy vz. jednotlivé nebo v hroznovitém nebo vrcholičnatém květenství, oboupohlavné nebo jednopohlavné, někdy okrajové květy jalové s korolinickým kalichem. Kališní lístky 4–5, korunní 4–7, volné, většinou bílé. Tyčinky 4 až četné, nitky někdy laločnaté nebo zubaté při vrcholu, volné, vz. spojené na bázi; prašníky krátké; pylová zrna trisulkátně kolpátní; vz. patyčinky. Semeník polospodní až spodní, 7–1pouzdrý; placentace nákoutní, vz. nástěnná; vajíčka četná, obrácená, jednoobalná, čnělky 7–1, volné nebo téměř volné, vz. srostlé. Plod tobolka, vz. bobule; semena drobná, četná, s endospermem a malým přímým embryem. – 12 rodů (asi 160 druhů) od j. Evropy do v. Asie, Filipíny, Nová Guinea a Havajské ostrovy.

Poznámka: Zástupci čeledi obsahují iridoidní glykosidy, např. deutziosid. Charakter obsahových látek čeledi (podobně jako čeledi *Hydrangeaceae*) naznačuje spíše příbuznost s řádem *Cornales*.

1a Listy celokrajné nebo zubaté; kališní a korunní lístky 4četné; tyčinek mnoho (většinou 20–40) . . . . . **1. *Philadelphus***

b Listy pilovité; kališní a korunní lístky 5četné; tyčinek 10 . . . . . **2. *Deutzia***

1. *Philadelphus* L. – pustoryl

Philadelphus LINNAEUS Sp. Pl. 470, 1753.

Lit.: HU SH.-Y. (1954, 1955, 1956): A monograph of the genus Philadelphus. J. Arnold Arbor. 35: 275–333, 36: 52–109, 325–368 et 37: 15–90. – STYER C. H. et STERN W. L. (1975): Comparative anatomy and systematics of woody Saxifragaceae: Philadelphus. Bot. J. Linn. Soc. 79/4: 267–289. – HIEKE K. et VELIČKA M. (1985): Hodnocení sortimentu pustorylů – Philadelphus L. Čas. Slez. Muz., ser. A, 34/2: 157–174.

Opadavé nebo i vždyzelené keře, hustě až řídce větvené, větve vzpřímené nebo převislé. Listy vstřícné, řapíkaté, čepel celistvá, celokrajná nebo zubatá, s 3–5 žilkami, žlutozelená, světle zelená až temně zelená. Květy na postranních větvích jednotlivé, ve svazečcích po 3, v koncových hroznech, chudokvětých vrcholících nebo mnohokvětých latách, 4četné s okrouhlými až obvejčitými nebo eliptickými korunními lístky, kultivary často plnokvěté. Tyčinky četné (nejčastěji 20–40), u kultivarů často petalizované, nitky šídlovité, prašníky nažloutlé, žluté až oranžově žluté. Semeník spodní, čnělky 3–5, niťovité, volné nebo ± spojené, blizny čárkovité až podlouhlé, sbíhající na bok čnělky. Plod

*) Zpracovala R. Bělohlávková

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

(3−) 4 (−5)pouzdrá čihovitá tobolka, pukající chlopněmi. Semena elipsoidní, s blanitým osemením na povrchu síťovaným, hnědá. − Asi 70 druhů, okrajově v j. a jv. Evropě a na Kavkaze, převážně ve v. Asii (zasahují do v. Himálaje); Severní a Střední Amerika. − Entomogam. Alogam.

Význam: Běžně pěstované okrasné keře v zahradách a parcích, kde se vysazují do větších keřových skupin, na svahy, jako výplňové a maskovací porosty, mohou se použít i do živých plotů.

1. *Philadelphus coronarius* L. − pustoryl věncový Tab. 87/4

Philadelphus coronarius LINNAEUS Sp. Pl. 470, 1753.

Keře 2−4 m vys., větve vzpřímené, široce vystoupavé. Kořeny větvené, mělce rostoucí. Letorosty žlutavě hnědé, řídce roztr. chlupaté až lysé, starší větve tmavohnědé s lístkovitě se odlupující borkou. Listy vejčité až široce vejčité, 4−8 (−10) cm dl., na bázi široce klínovité, na vrcholu dlouze zašpičatělé, zubaté, v dol. třetině až téměř celokrajné, na spodní straně jen na žilkách nebo v paždí žilek chlupaté. Hrozny 5−7květé, květní stopky lysé nebo pýřité. Květy 2,5−3,5 cm v průměru, silně vonné; kališní lístky vejčité, lysé; korunní lístky široce vejčité, na vrcholu zaokrouhlené, nažloutle bílé. VI−VII. Ff.

$2n = 26$ (extra fines)

Pochází pravděpodobně z j. a jv. Evropy (od Itálie po Kavkaz). V 18. století se již obecně vysazoval do zahrad, v 19. stol. a hlavně v 1. třetině 20. stol. se často používal ke šlechtění; trvalou součástí zahradnických školek je i v dnešní době.

Poznámka: V současném pěstovaném sortimentu se kromě kultivarů udržují i původní druhy a někteří mezidruhoví kříženci. V československých školkách se vyskytuje asi 8−15 kultivarů, druhů a kříženců pustorylů, mezi cennější křížence a druhy (užívané i ke šlechtění) patří: *Philadelphus inodorus* L. var. *grandiflorus* (WILLD.) A. GRAY, *P.* × *virginalis* REHDER, *P.* × *lemoinei* LEMOINE, *P. microphyllus* A. GRAY, *P. pubescens* LOISEL., *P.* × *purpureo-maculatus* LEMOINE, *P.* × *cymosus* REHDER, *P.* × *polyanthus* REHDER. Jednotlivé taxony se od sebe liší především výškou a celkovým habitem keře, tvarovou rozmanitostí a počtem květů (rozdíly v barvě jen minimální), vůní a nástupem i délkou trvání kvetení.

Zplanělé pustoryly se vyskytují např. v ruderalizovaných křovinách, lesících, kulturních lemech apod.

2. *Deutzia* THUNB. − trojpuk

Deutzia THUNBERG Nov. Gen. Pl. 1: 19, 1781.

Lit.: REHDER A. (1913): Die Gattung Deutzia. Möllers Deutsch. Gärtn. Z. 28: 7−9, 15−17, 25−26. − ZAIKONNIKOVA T. I. (1966): Dejcii − dekorativnyje kustarniki. Monografia roda Deutzia Thunb. Leningrad. − STYER C. H. et STERN W. L. (1979): Comparative anatomy and systematics of woody Saxifragaceae: Deutzia. Bot. J. Linn. Soc. 79/4: 291−319.

Opadavé, zřídka vždyzelené keře, řídce větvené, větve vzpřímené. Listy vstřícné, krátce řapíkaté, celistvé, pilovité, často drsně chlupaté, žlutavé, světle až tmavě zelené. Květy v latách nebo vrcholících, řidčeji jednotlivé, většinou na konci postranních větví, bílé, nažloutlé, bělavě růžové až růžové, zřídka (pouze u některých kultivarů) plnokvěté. Koruna zvonkovitého tvaru, kališních i korunních lístků 5, tyčinek 10 (zřídka 12−15), nitky ploché, široké, dvouzubé. Semeník spodní, čnělky 3−4, volné, blizny rozšířené, koncové nabo sbíhavé na bok čnělky. Plod 3−5pouzdrá kulovitá tobolka, pukající chlopněmi; semena elipsoidní, zploštělá, na vrcholu křídlatá, s blanitým, na povrchu síťovaným osemením. − Asi 70 druhů od v. Asie až po Himálaj; Filipíny, Mexiko. − Entomogam. Alogam.

Význam: Okrasné dřeviny pro parky i zahrady; používají se do větších skupin, volně rostoucích živých plotů i jako solitéry.

1a Keře až 2,5 m vys. Listy až 14 cm dl., na bázi zaokrouhlené, na vrcholu zašpičatělé, po obou stranách drsně chlupaté. Kalich za plodu většinou opadavý . . . . . **1. *D. scabra***

b Keře až 1 m vys. Listy až 7 cm dl., na bázi klínovité, na vrcholu dlouze špičaté, na svrchní straně roztr. chlupaté, na spodní straně ± lysé. Kalich vytrvalý . . . . . **2. *D. gracilis***

1. *Deutzia scabra* THUNB. − trojpuk drsný Tab. 87/3

Deutzia scabra THUNBERG Fl. Jap. 185, 1784.

Keře 1,0−2,5 m vys. Kořeny hustě větvené, rozprostřené, mělce rostoucí. Letorosty červenohnědé až hnědé, s hvězdicovitými chlupy, starší větve tmavohnědé nebo šedohnědé s odlupující se borkou. Listy vejčité až vejčitě kopinaté, 5−10 (−14) cm dl., na bázi zaokrouhlené, na vrcholu zašpičatělé, vroubkované, na obvodu osténkaté, tmavě zelené, na svrchní i spodní straně ± hustě drsně chlupaté, chlupy hvězdovité s 10−15 větvemi. Květy 1,5−3,0 cm v průměru, v úzkých latách (6−) 8−14 cm dl., bílé nebo

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

Tab. 87: 1 *Hydrangea macrophylla*, 1a – květ. – 2 *H. arborescens*, 2a – květ. – 3 *Deutzia scabra*, 3a – květ. – 4 *Philadelphus coronarius*.

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

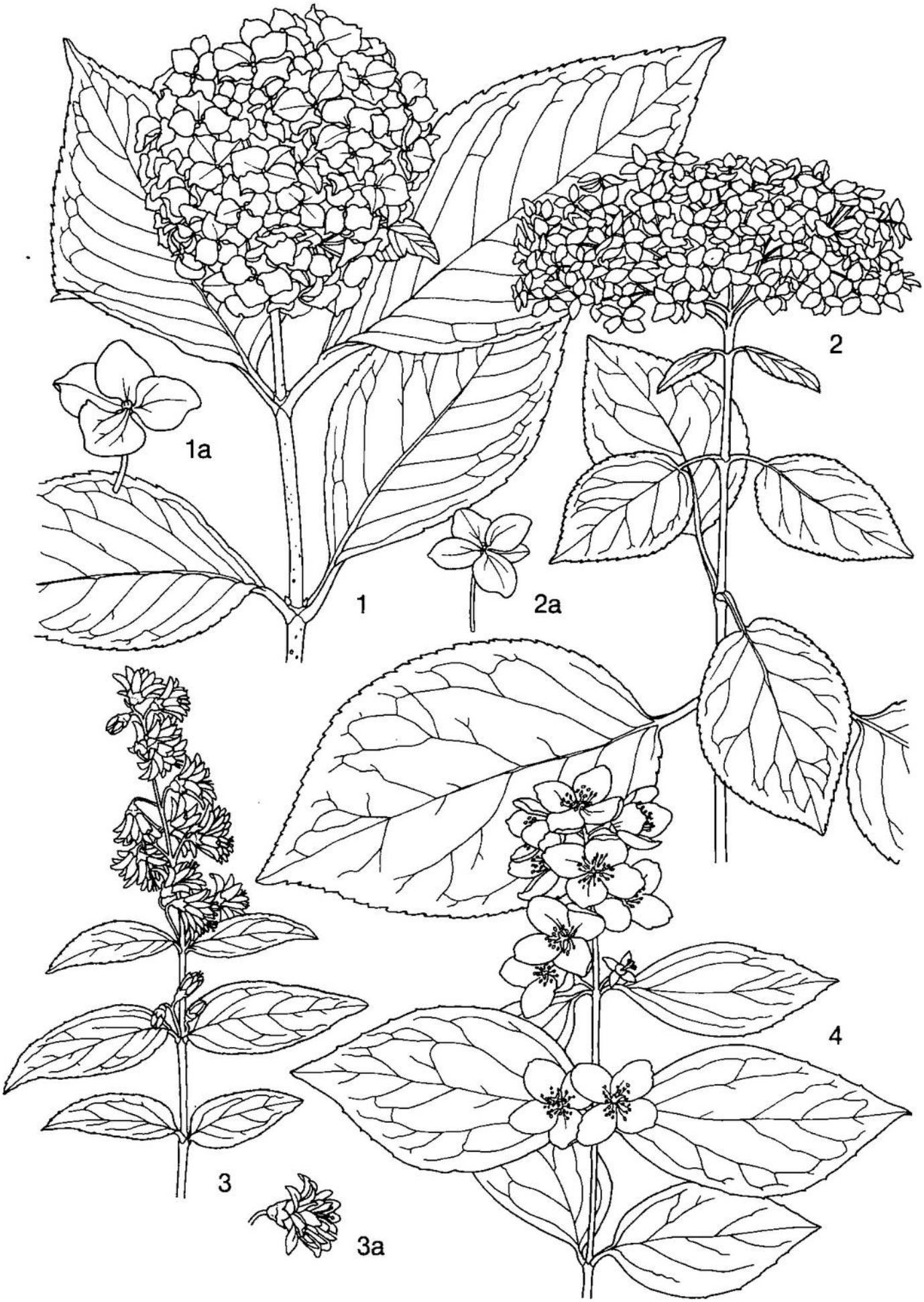

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)